

Opetus- ja kulttuuriministeriö
copyright@minedu.fi

Asia Lausunto Tekijänoikeus 2012 –muistiosta

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt IPR University Centeriltä lausuntoa Tekijänoikeus 2012 keskustelumuistiosta. IPR University Center lausuu asiasta seuraavan.

Tiivistelmä

IPR University Centerin käsityksen mukaan opetukseen liittyvien tekijänoikeuslain rajoitussäännösten uudistaminen olisi tehtävä kiireellisesti. Uudistuksen yhteydessä tulisi määritellä opetuksen julkisuuskäsite siten, että siinä otettaisiin huomioon uudistuneet oppimisympäristöt. Samoin tulisi vähintään mahdollistaa kaiken aineiston, kuuluipa se mihin teoskategoriaan tahansa, esittäminen opetuksen yhteydessä.

Yleistä

IPR University Center pitää hyvänä, että tekijänoikeuteen liittyviä haasteita ja muutospaineita käsitellään strategian muodossa ja kannattaa keskustelun avaamista tekijänoikeuspolitiikan linjauksista. Keskustelun pohjalta pystytään asettamaan mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet kiireellisyyden mukaiseen järjestykseen. Tekijänoikeus 2012 muistiossa on kirjattu teknologisen muutoksen mukanaan tuomat haasteet tekijänoikeudelle kattavasti. Koska tekijänoikeuteen vaikuttaa kehitys sekä EU:ssa että kansainvälisesti, on hyvä, että muistiossa on kuvattu kehitystä myös laajemmin.

Tekijänoikeus opetuksessa

IPR University Centerin käsityksen mukaan yksi kiireellisimmistä muutostarpeista tekijänoikeuslakiin liittyy erilaisten aineistojen käyttämiseen opetuksessa ja oppimateriaalin luomisessa. Useissa yhteyksissä on korostettu, että Suomen tulevaisuuden kannalta on erittäin tärkeää, että meillä säilyy korkeatasoinen koulutus ja hyvä teknologinen osaaminen. Myös uudet liiketoiminta-avaukset, kuten peliteollisuuden voimakas kasvu, osoittavat, että tulevaisuudessa tekijänoikeuden merkitys kasvaa entisestään.

Tekijänoikeuslain 21 §:ssä on opetusta koskeva tärkeä rajoitussäännös. Sen mukaan julkaistua teosta saa esittää opetuksen yhteydessä ilman tekijänoikeudenhaltijan suostumusta. Säännöksen soveltamispiiristä on rajattu pois elokuva- ja näytelmäteokset.

Suomessa on 1980-luvulla luotu hyvin toimiva sopimuslisenssikäytäntö. Sen avulla on pystytty turvaamaan analogisen kopioinnin laillisuus opetuksen yhteydessä. Samoin on pystytty hyödyntämään televisiolähetyksiä opetuksessa. Tekijänoikeuslaki mahdollistaa sopimuslisenssin myös digitaalisen aineiston osalta, mutta kokemukset sopimuslisenssitoiminnasta eivät vielä ole kovin laajoja.

Opetustoiminta on muuttunut ja kehittynyt viime vuosina huomattavasti. Toisaalta opetukseen käytettävissä olevat apuvälineet ja toimintatavat ovat lisääntyneet ja toisaalta opetussuunnat ovat monipuolistuneet. Media-ala, graafinen suunnittelu, ja koko luova talous on vahvistanut

asemaansa sekä koulutuksessa että käytännössä. Internet on tuonut aineistoja helposti saataville ja opetuksen uudet suuntaukset edellyttävät uusia opetustapoja.

IPR University Center on usean vuoden ajan toteuttanut opetus- ja kulttuuriministeriön taloudellisella avustuksella opettajille suunnattua tekijänoikeuden koulutusta. Olemme myös perustaneet opettajien avuksi ja työvälineeksi OPRright -nimisen tietokannan, joka on maksutta opettajien ja muidenkin halukkaiden käytettävissä. Koulutuksen yhteydessä olemme törmänneet siihen, että opetukseen liittyvien uusien metodien käyttöön ottaminen on tekijänoikeudellisesti haasteellista.

Uudet opetusalueet ovat muuttaneet opettajien työtä myös siten, että kaikilla aloilla ei ole saatavissa valmista opetusaineistoa tai se vanhenee nopeasti. Lisäksi oppimisympäristöt ovat muuttumassa ja verkko-opetus eri muodoissaan on lisääntymässä. Tämä johtaa siihen, että opettajat ovat uusien haasteiden edessä. Tekijänoikeuslaissa oleva opettajien työtä helpottava rajoitus ei enää vastaa opetustyön tarpeita ja tekijänoikeuslaissa olevat rajoitukset johtavat siihen, että uuden teknologian mahdollisuuksia ei täysimääräisesti voida hyödyntää opetuksessa.

Tekijänoikeusneuvosto totesi vuonna 1987 antamassaan lausunnossaan (TN 1987:2), että opetus on julkista. Tämä tulkinta on johtanut siihen, että välittäminen ja tekijänoikeuslain 21 §:n ulkopuolella jäävä esittäminen edellyttää lupaa tekijänoikeudenhaltijoilta. Tilanne tänä päivänä on myös opetuksessa tyystin erilainen kuin vuonna 1987. Julkisuus käsitteen soveltuvuus tai soveltumattomuus suljettuun verkko-opetukseen on epäselvä.

Opettajien oma esimerkki on paras ohjaus oppilaille. Kun opettaja pystyy selkeästi kertomaan opetusaineistoon liittyvät oikeudet ja käyttämisen rajoitukset, välittyy tieto tekijänoikeudella suojattujen teosten oikeasta käyttämisestä myös oppilaille. Opettajien tulee voida hyödyntää saatavilla olevaa aineistoa laajasti opetuksessa, jotta he voivat antaa oppilaille mahdollisimman hyvät eväät tulevaan työelämään.

Helsinki 5.9.2012

Niklas Bruun
Professori, johtaja
IPR University Center